

Anna-Leena Alivirta

Mirja Liukkonen

Miä oon Kotkast

Muistoja 50-luvun Kotkasta

Minerva

Miä oon Kotkast

Muistoja 50-luvun Kotkasta

Anna-Leena Alivirta
Mirja Liukkonen

Miä oon Kotkast

Muistoja 50-luvun Kotkasta

Toimituskunta:

Anna-Leena Alivirta ja Mirja Liukkonen

Kirjaan kirjoittaneet:

Anna-Leena Alivirta (o.s. Nuortio)

Leonie Hohenthal-Antin

Eero Iivari

Marja-Leena Iivari (o.s. Sinkkonen)

Marja-Liisa Jenu (o.s. Viinikainen)

Seppo Kairaneva

Hilppa Kimpanpää (o.s. Kuusela)

Jorma Komljakoff (ent. Kolmijoki)

Jyrki Laukkanen

Lasse Lehto

Mirja Liukkonen (o.s. Virta)

Irja Paronen

Leena Pikkarainen (o.s. Talsi)

Pirkko Roininen

Kansikuva:

Kuvassa Kotkan Yhteislyseon V c luokka v. 1960

Edessä (6): Seppo Rytönen, Joakim Waltari, Olli Voutilainen,

Marja-Leena Laukkanen, Pirkko Jäppinen, Leena Heiliö.

Keskellä (9): Kari Anttila, Matti Kilpinen, Jyrki Ojapelto (tuskin näkyvissä),

Pertti Herranen, Elsi Holmberg, Leena Perälä, Liisa Metiäinen,

Tuulikki Heikkilä, Pekka Puhakainen.

Takana (5): Matti Häkkinen, Jorma Luostarinen, Armi Kauppinen,

Anna-Riitta Helminen, Matti Kääriäinen.

Kuvia kotialbumeistaan lainanneet: Anna-Leena Alivirta, Leila Anttila,

Leena Hiltunen, Ilkka Holmroos, Seppo Kairaneva, Jorma Komljakoff,

Jyrki Laukkanen, Mirja Liukkonen ja Vesa Yrjölä.

www.minervakustannus.fi

© Anna-Leena Alivirta ja Mirja Liukkonen

Ulkoasu Kalevi Nurmela

3. painos

ISBN 978-952-492-164-0

Sisällys

Miä muistan kun.....	7
Sota on takaan – nyt mennää eteepäin!.....	9
<i>Kaupunki</i>	15
Satama.....	17
Kauppatori, tapahtumien keskus.....	23
Autoist, moottoripyörist ja muist menopeleist.....	27
Kauppoi, puotii ja myymälöit	31
Kauppahalli	37
Nokee, hajui, äänii.....	39
<i>Kotkalaist elämänmenoo</i>	45
Kotkalaiset: ronskii, nauravii, itsetuntosii, sinnikkäit	47
Mitenkäs myä puhuttii?	53
Politiikkaa, politiikkaa	59
Mitenkäs myä sillon asuttii?	65
Missäs myä saunottii?.....	75
Kanssakäymisii naapurien, ystävien ja tuttujen kaa	79
Viinan kiroist.....	82
Syötii mitä saatii	86
Makeit muistoi	93
Mitäs myä pantii päälle?.....	97
Tyttöjen kauneuenhoiost	109
Miltäs mejän vanhemmat näytti?	111
Mitenkäs Kotkas juhlittii?	117
<i>Meijän piha ja muut leikkipaikkoi</i>	125
Meijän pihat	126
Jännittävi leikkipaikkoi	144
<i>Koulunkäyntii 50-luvul</i>	155
Keskuskansakoulu.....	156
Opparit.....	159

<i>Ajankuluketta ja monenlaisii harrastuksii</i>	193
Nuorison ajanvietto kaupungil ja muuallakii.....	194
Tyttömaisii ajankulukeit	198
Talvisii iloi	207
Kesän iloi.....	216
Monenlaist retkeilyy	220
Urheilaharrastustuksii.....	226
Taiteellisii harrastuksii.....	238
Ilmailuharrastuksii	242
<i>Huvituksii</i>	247
Mennääks kuvil?	248
Teatterikaupunki	256
Musiikkikaupunki	263
Kulttuurikaupunki.....	272
Tansseis.....	275
Kuppilois ja kapakois	282
<i>Kesänvietto vapaal ja kesätöis</i>	285
Huoletont kesää.....	286
Kesätiänistii	295
<i>Kadonneit maamerkkei</i>	315
Haastattelut.....	320
Muita lähteitä.....	320

Miä muistan kun

Niin sanotaan Kotkassa, kun aletaan muistella jotakin mennyttä tapahtumaa tai asiaa: miä muistan. Ei esimerkiksi, että ”miä olen muistavinaa...” tai ”muistanks miä nyt oikeen?” Kotkalaiset ovat itsevarma heimo, joka muistaa. Muistaako oikein, on merkityksetöntä, ja sitä paitsi kiistäjiä, inttäjiä ja muita vastaanvättäjiä riittää, kun kerran kotkalaisista on kyse. Asiasta kuin asiasta saadaan jotakuinkin oikea kuva, kun aikamme kinataan.

Ja mitä väliä sillä on, jos Sinun muistosi on erilainen kuin minun muistoni! Onko sillä väliä, jos minä muistan, että Tobaccon ikkunassa oli jouluisin nyökyttelevä tonttu, kun sinä puolestasi muistat, että sehän oli Hyyryläisen ikkunassa, ja sitä paitsi neekeri! Pääasia on, että muistetaan – että meillä ylipäätaan on muistoja synnyin-, koti- ja koulukaupungistamme – ja nimenomaan omia muistoja. Ei pelkästään niitä, joita historioitsijat marssittavat luettaviksemme ja joiden välityksellä me yhtäkkiä saammekin kuulla eläneemme merkittäviä aikoja merkittävässä kaupungissa.

Kukaan ei vain koskaan tullut kertoneeksi sitä meille – silloin. Tuskin edes Junnu ymmärsi olevansa merkittävä kotkalainen kulttuuripersonallisuus. Hänhän oli vain kotkalainen koulupoika, jolla ei läheskään aina mennyt hyvin. Siitäkään huolimatta, että hänen paikallinen suosionsa lähenteli jo silloin henkilöpalvontaa.

Emmekä me muutkaan tietenkään silloin tajunneet olevamme osa jotakin merkittävää ”kotkalaiskokonaisuutta”, josta sitten tulevaisuudessa rustataan kirjoja, näytelmiä ja oikein elokuvakin, kaikenmaailman seminaareista ja paneeleista puhumattakaan. Mehän jopa halusimme sieltä pois! Mutta meidän kaikkien muistot lapsuudesta ja nuoruudesta ovat henkilökohtaisesti tärkeitä ja merkityksellisiä, koska ne ovat meidän sielunmaisemaamme. Sielunmaisemaa, jonka varaan tavallaan jokainen rakentaa jokapäiväistä

elämäänsä – alitajuisesti enimmäkseen, mutta joskus ihan tietoisesti ja suoraan sieltä ammentaen.

Muisteleminen on tarpeellista – se on peräti tervehdyttävää. Menneisyyden uvista ja sakeista sumuista alkaakin nousta ihmisiä, nimiä ja paikkoja, jotka oli jo kauan sitten hukannut johonkin. Alun epävarman haparoinnin jälkeen huomaa ikään kuin lukevansa vanhaa kuvakirjaa, jonka oli luullut kadottaneensa ja joka yhtäkkiä löytyykin jonkin laatikon pohjalta – mikä autuas jälleennäkemisen riemu!

Olemme koonneet tämän ”muistokirjan”, jotta me kaikki Kotkassa 1950-luvulla eläneet tavalliset – miksei tavattomatkin – ihmiset, silloiset nuoret, keski-ikäiset ja vanhat, nykyiset keski-ikäiset, vanhat ja vieläkin vanhemmat, voisimme katsella jo kenties kadonneeksi luulemaamme kuvakirjaa elämästämme noina aikoina. Kirjassa kerrotaan elämästä sellaisena kuin se silloin oli – suurin piirtein. Kenties ajan vähän patinoimana, kenties lievästi kullattuna, kenties pikkuisen epätarkkana, jopa kriittisenä, mutta ehdottomasti henkilökohtaisena.

Olemme tietoisesti valikoineet sielunmaisemastamme ”kuvia” ja huomanneet iloksemme voivamme tarkistaa niiden paikkansapitävyyden toinen toisiltamme ja saada melkein jokaiselle varmennuksen. Olemme kokeneet riemukkaita hetkiä huomattessamme muistavamme samoin jostakin asiasta – ja se taas, että yksi joukosta ei ehdottomasti muista sellaista paheen pesää kuin ”Kiinalainen” kuppila (Keskuskadun ja Ruotsinsalmenkadun kulmauksessa), on vain lisännyt parempimuististen voitonriemua!

Olemme koonneet aineistoa aikalaisilta, niin kuvina kuin teksteinäkin, ja uskomme saaneemme aikaan persoonallisen, uudenlaisen muistelmakirjan tuolta vuosikymmeneltä, jolloin Kotka sodan jäljiltä nousi taas siivilleen.

Me olimme kaikki siellä mukana silloin, kuka koululaisena, kuka nuorena perheenäitinä tai -isänä, satamatyöläisenä, taiteilijana, pippinä, pappina tai lukkarina. Arkisena ahertajana, tai pää pilvissä, selluloosaa ja merituulta haistellen. Mutta mukana.

Muistelkaamme sitä. Kyllä se sen arvoista kuitenkin oli.

Anna-Leena Alivirta ja Mirja Liukkonen

Sota on takaan – nyt mennää eteepäin!

Anna-Leena Alivirta

Vuos vaihtuu

Kujjuhlittii uutta vuotta viisket-luvulle tultaes, myä oltii viel sillon ihan pienii tyttöi ja poikii, jotain kymmenen–ykstoist-vuotiait – eikä takuulla saatu omin nokkinee mennä kattelee niit juhllallisuuksii torille – kyl piti varmast olla äiti ja isä mukaan. Ei sillon kakarat juoksennellu puoliltöin yksinää pitkin kaupunkii. Miä en aineskaa päässy nimmyöhää mihkää. Nukkumashan sit yleensä siihen aikaa oltii! Mut perheen kaa kyl melkeen aina mentii aatton toril, vaik meilt kyl näki olohuoneen ikkunastkii aineskii ilotulituksen. Ja keittiön ja pienen huoneen ikkunoist sitte sataman puolelt nää raketit, joita ammuttii laivoist. Kaupungin ilotulitukset oli kyl komeit. Sit aina oikee ootettii, et minkäläisii tähtisateit ja muita tulikieppii sielt oikee millonkii tuli! Ja sit oli tieteskii kaikellaisii puheit, joita nyt sillon ei kyl yhtää jaksettu kuunnella. Eikähän niist mitää ymmärrettykää. Mut kuorolaulut ja semmoset oli kyl mukavii kuunnella – jos vaa ihmiset ympäril oli hiljaa. Muistan oikee, kun joskus oli niin kylmä, et piti ihan käsii paukutella yhtee ja jalkoi tömistellä maahan, ettei olis paleltunnu. Mut että kyl ne ilotulitukset oli sitte kaikkein parast kateltavaa, ainakii lapsen mielest. Ja miä kyl tykkäsin kun aina lopuks laulettii se Jumala ompi linnamme. Ihmiset kun oikee laulo, nin suusta vaa nous höyryy ilmaa. Nää muistot on niin varhaiselt ajalt, että miä muistan kuinka jouvuin kattelee kaikkee vähän niinku ihmisten jaloist, alhaaltpäin.

ETELÄ-SUOMI TIISTAI 3.1.1950

"Uuden vuoden vastaanotto kauppatorilla keräsi tuhatmäärin väkeä. Torvisoitokunta soitti 'Jumala ompe linnamme', uusi vuosiluku ilmestyi Kaupungintalon katolle, k.valtuuston pj., kunnall.neuvos W. Cajander piti puheen – lopuksi yhtyneet kuorot lauloivat, sen jälkeen Maamme-laulu, ja lopuksi oloissamme suurenmoinen ilotulitus!"

– laivoja satamassa 35 kpl.

– väkiluku oli kuluneena vuonna lisääntynyt 1237 hlöllä, ja luku vuoden lopussa oli 25 129.

Pirkko Roinisen uudenvuoden päivä

Sillä aikaa kun muualla kaupungissa yritettiin selviytyä edellisen illan ja yön huminoista ja tunnolliset perheenäidit valmistelivat vuoden ensimmäistä päivällistä, valmisteli Kotkan kaupunginsairaalan synnytysosastolla "Vuoden ensimmäinen kotkalainen" debyyttiään, äitiään Pirkko Roinista välikappaleenaan käyttäen. Häntä edelle tosin ennätti pari pyhtäläisvauvaa, ja yksi miehikkäläläinenkin, mutta klo 19.20 syntyi vuoden 1950 ja koko uuden vuosikymmenen ensimmäinen kotkalainen – poikavauva. Pojalle annettiin sittemmin nimeksi Olli.

Pirkko Roininen muistelee:

Vauva syntyi 1.1.1950 kuutamoisena pakkasiltana klo 20:n tienoilla. Muistan, että päivällä kävelin Haukkavuoren kadulta hakemassa Sieverin mummoa Seppölle lapsenpiiaksi – ehkä se oli nuoruuden uhkarohkeutta, sillä muistan kotiin palattuani kovan polton tultua kaatuneeni nojatuolin viereen.

Laitoksella kätilöt ihmettelivät synnytyshuoneen hiljaisuutta – olihan meitä siellä useampia naisia! En tosiaan osannut aavistaa Ollin olleen ensimmäinen kotkalainen – ei silloin ollut mitään seremonioita sairaalassa, vaan kaikki meni tavanomaista latuaan. Kai perhe muisti onnitella – en oikein muuta jaksa muistaa.

Ollin asiat olivat siis hyvin ja perinteisen turvallisesti, mutta satamakaupungissa oli toisenlaisiakin lapsikohtaloita.

10.1.1950 ETELÄ-SUOMI kertoo, että "huoltopoliisin toimesta" on kuluneena vuonna pidätetty peräti 549 irtolaisnaisista!!!

Lastenkoti

Päätettyäni koulun Kotkan Tyttölyseossa vuonna 1951 oli tarkoitus hakeutua opiskelemaan sairaanhoitajakouluun. Se edellytti muutaman kuukauden harjoittelua jossakin sosiaali- tai hoitoalan laitoksessa ennen kouluun pääsyä. Päätin hakea Kotkan kaupungin orpolastenkotiin harjoittelijaksi, ja onnekseni pääsinkin. Harjoittelupaikkoja ei tuohon aikaan ollut kovin monia: sairaala, lastentarha, tai lastenkoti.

Kotkan kaupungin lastenkodilla oli hyvä maine – siitä todisti jo sekin, että siellä oli harjoittelijoina mm. Pieksämäen kasvattajaopiston opiskelijoita.

Lastenkodissa hoidettiin vauvoista 17–18-vuotiaaksi asti, jos tarve vaati. Isoimmat lapsista saivat jatkaa kodissa asumistaan vaikka ylioppilaaksi tuloon saakka, jos ”rahkeita” semmoiseen riitti.

Satamakaupungissa kun oltiin, lastenkodissa oli melko paljon laivatyttyjen aviottomia, isättömiä pikkulapsia.

Lastenkoti sijaitsi isossa kotoisessa puutalossa, jota ympäröi metsäinen pihapiiri, ja meri oli aivan vieressä. Johtajatar, Valma Laitinen oli persoonallisuus; pieni nainen kiharoituine hiuksineen, siroine avokkaineen, ja aina iloinen rimssuesiliina edessään. Kodinomaisuus oli asia, josta hän piti kiinni ja jota hän halusi tarjota lapsilleen. Meillä ”tädeilläkin” piti aina olla iloisenväriset essut, eikä siellä juuri virkapuvuissa esiinnytty. Lapsilla oli kaikilla yksilölliset vaatteet, ja pienimmillä taaperoilla oli kullakin omansa, iloiset ulkoilupuvut ja villamyssyt.

Harjoittelijan päivä oli klo 7.00–16.00, ja pyhäpäivien päivystysvuoro oli klo 7.00–17.00. Palkkaa en muista tarkalleen, mutta sen muistan, että noin 1/2 vuotta oltuani ja poisjäädessäni hain loppupalkan, joka oli 500 mk silloista rahaa. Sillä ostin sinapinkeltaisen felbi-lierihatun, jota olin jo kauan ihaillut Livsonin hattukaupan ikkunassa!

Lastenkodissa oli hyvä ruoka, vaikka silloin vielä tavaraa ja ruokaa säännösteltiin, ja yleisostokortit olivat käytössä. Lasten yleiskunnosta huolehdittiin monin tavoin, enkä ikinä vieläkään voi katsoa Möllerin kalanmaksaöljypulloa muistamatta jokapäiväistä kalanmaksaöljyn nauttimista ruokapöydässä yhdessä lasten kanssa!

Myös hyvää yhteishenkeä ylläpidettiin kaikin tavoin. Siitä oivallisena esimerkkinä oli vaikkapa se, että kyettiin sopimaan päivittäisestä kahvikerma-annoksesta luopumisesta (siis henkilökunta ja isot lapset), jotta saataisiin lapsille kermatäytekakku. Viikon kieltämyksen jälkeen ilo oli suuri, kun koulusta tulevia lapsia oli pöydällä odottamassa mahtava kermavaahdolla koristettu kakku!

Lastenkodin yhteydessä oli erityisosasto. Sinne huoltopoliisi toi alaikäisiä tyttöjä, jotka ”lasinailoneiden” (senaikaiset nylonsukat), purukumin, suklaan yms. houkuttelemisella olivat joutuneet satamassa ulkomaalaisiin laivoihin ja joista poliisit sitten heitä kävivät hakemassa.

Erityisosastolle ei harjoittelijoilla ollut asiaa!

Olen käynyt vuosien aikana useissakin lastenkodeissa, ja täytyy sanoa, että Kotkan kaupungin lasten olot olivat kyllä parhaasta päästä, ja työskentely siellä antoi todella hyvän alun tulevalle ammatilleni sairaanhoitajana.

*Kotka länsipuolelta Haukkavuoren
suuntaan syyskuussa 1948.*

Kirkkokatu ja Keskuskatu rajasivat kaupungin keskustan 1950-luvullakin. Kirkkokadun vanhoja puutaloja alkoi hävitä uusien rakennusten tieltä. Vuonna 1955 Kirkkokadun ja Ruotsinsalmenkadun kulmassa ollut vanha Kymnlaakson Osuusliikkeen puurakennus vaihtui uuteen kuusikerroksiseen rakennukseen. Viikonloppuna oli Kirkkokadulla näinkin rauhallista puolen päivän aikaan kesäkuussa 1957. Kuva Albin Aaltonen.

Kaupunki

1950-luvulla Kotkan kaupunki eli voimakasta muutoksen aikaa: sodan jälkeisistä puutteellisista oloista kohti parempina häämöttäviä rauhan aikoja. Olot kohenivat itse kullakin, ja suurelta osin raunioituneeseen, vanhaan puutalovaltaiseen katukuvaan alkoi pikkuhiljaa kohota kerrostaloja muokaten kaupungin ulkoasua nykyaikaisempaan kuosiin. Katukuva oli pitkän aikaa vielä hiljainen, mutta vähitellen autokanta kasvoi, ja liikenne lisääntyi.

1950-luvun Kotkassa leivän toivat moneen ruokapöytään Enso-Gutzeit, kotkalaisittain Kutsetti, ja satama, joka oli kiistatta noina vuosina Kotkan kiihkeän jälleenrakentamisen ydin. Kaupunkikuvaan kuuluivat olennaisesti Enso-Gutzeit piippuineen, satama laivoineen ja korkeine nostokurkineen. Oman leimansa antoivat myös Kotkan merellinen ympäristö, koulut, kaupat ja tietysti kotkalaiset ihmiset.

1950-LUVULLA KOTKASSA OLI

- paljon puutaloja
- paljon pieniä kauppoja
- vähän autoja
- selluloosan haju
- satamassa yleensä paljon laivoja.

Kotkan kantasatamaa vuonna 1957. Kuva Albin Aaltonen.

Nostalginen ajankuva 1950-luvun Kotkasta

"Kotkalainen väri tuli pojilla esiin esimerkiksi armeijassa. Siellä toivotettiin heti, että 'Mä oon Kotkast'. Muut eivät ehtineet sanoa mitään, mutta kotkalaiset: 'Mä oon Kotkast!' Muut tuumasivat vaan, että jumalauta teitä kotkalaisia on joka paikassa."

– Kalervo –

"50-luvun tytöt olivat kilttejä, ne halusivat naimisiin. Oltiin kyllä poikien kanssa, mutta kuljettiin porukalla. Ja oli tietysti rappukäytäväromantiikkaa.

Kotiin tullessa oli aina kuulustelu: missä oltiin oltu ja mitä oltiin tehty.

Äiti yleensä jousti, mutta isä oli tiukka."

– Auli –

Nykyiset ja entiset kotkalaiset muistelevat lapsuus- ja nuoruusvuosiaan 1950-luvun Kotkassa. Tarinoissa kuvataan elämää Kotkan kaupungissa, sen ihmisiä ja tunnelmia puoli vuosisataa sitten. Muistoissa välittyvät mm. lapsuuden leikit ja leikkipaikat, harrastukset ja koulunkäynti.

- Kotkalaissyntyinen *Mirja Liukkonen* on pitkäaikainen tietokirjojen kustannuspäällikkö.
- *Anna-Leena Alivirta* on entinen perhepäivähoitaja, joka on syntynyt Kotkassa. Hän on kirjoittanut pakinoita radioon ja lehtiin.

www.minervakustannus.fi

ISBN 978-952-492-164-0

9 789524 921640

92.875

Kansi Hanna Ulvinen

minerva